

Kdo potrebuje superračunalnik ali zgodba o zlorabi mariborskega Instituta informacijskih znanosti

Ker se je črpanju evropskih sredstev pokazalo, da vzhodna regija ne črpa dovolj, se je vlada odločila, da v to regijo plasira projekt superračunalnika. Med uporabniki nihče ni navedel Izuma, mariborskega Instituta informacijskih znanosti. Očitno je razpoložljiv računalniški prostor, s katerim razpolaga ta institut, edini razlog za njegovo sodelovanje v projektu. Ob tem bivši in dolgoletni direktor Izuma Tomaž Seljak izpostavlja tudi strokovno nekompetentnost novega vodstva in politično pokorščino večine članov upravnega odbora Izuma. Nad vsem tem pa visi še siromašenje kadrovskega potenciala Izuma.

Piše: Tomaž Seljak

Foto: <http://blog.cobiss.si/>

Upravni odbor Izuma lani za novega direktorja ni izbral daleč najbolj strokovno kompetentnega kandidata z ustreznimi referencami, temveč je izbral dr. Aleša Bošnjaka, ki za opravljanje navedene funkcije nima potrebnih kompetenc. Pred imenovanjem na direktorsko funkcijo je povedal, da ga plača ne zanima, da pa želi biti direktor in bo za to naredil vse, kar mu bosta naložila pristojno ministrstvo in Upravni odbor Izuma. Izkazana politična pokorščina se mu je obrestovala.

Časnik *Večer* je v nedeljo, 8. julija 2018, objavil intervju z novim direktorjem Izuma dr. **Alešem Bošnjakom** z naslovom *Mariborski možgani bodo računali hitreje* ([vir](#)). Med drugim je izpostavljen najnovejši 20-milijonski projekt izgradnje superračunalnika, za kar naj bi bilo uporabljeno "**znanje domačih strokovnjakov**". Poleg Izuma (Izum je kratica za **Institut informacijskih znanosti**, op. ured.) sta partnerja navedenega projekta še **Univerza v Mariboru** in **Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu**. To je vsekakor atraktiven projekt, a kako se je v njem znašel **Izum**, ko pa se slednji nikoli ni ukvarjal s superračunalništvom, superračunalnika pa tudi ne potrebuje za ponujanje in uporabo informacijskih sistemov **Cobiss** in **Sicris**, kot tudi ne za delovanje mreže **Cobiss.net**?

Branko Zebec, pomočnik direktorja Izuma, je na dnevu odprtih vrat Izuma 16. junija pojasnil, da se je pri črpanju evropskih sredstev pokazalo, da vzhodna regija ne črpa dovolj in se je država odločila, da v to regijo plasira ta projekt. Pojasnil je tudi, zakaj **Slovenija** rabi superračunalnik, a med uporabniki ni navedel Izuma.

Očitno je razpoložljiv računalniški prostor Izuma edini razlog za njegovo sodelovanje v tem projektu. Gre za "neko novo dejavnost", ki "Izum postavlja na nek drugi nivo", je še pojasnil Branko Zebec.

Direktor Izuma je v intervjuju za Večer povedal, da bo Izum zaposlil "strokovnjake, ki bodo skrbeli za novo infrastrukturo". Sprašujem se, kje bo Izum dobil za to potrebne strokovnjake in kako jim bo zagotovil ustrezno plačo, ki je sicer ne more zagotoviti uspešnim sodelavcem na projektih Cobiss in Sicris.

Kadrovski potencial Izuma

Direktor Izuma se je v predstavitvi kadrovskega potenciala Izuma pohvalil z izobrazbeno strukturo 112 zaposlenih in izpostavil pomanjkanje predvsem razvojnih inženirjev. Ni dvoma, da so ljudje najpomembnejši, a se pristojna ministrstva in Upravni odbor Izuma tega žal ne zavedajo. Kadrovska problematika Izuma se stopnjuje že sedem let, povprečna starost zaposlenih "javnih uslužbencev" pa se je v tem času dvignila z 42 na 49 let.

Leta 2010 smo zaradi predvidene širitve dejavnosti v okviru projekta Cobiss.net zastavili projekt razširitve prostorskih, računalniških in kadrovskega zmogljivosti Izuma ter kasneje za dozidavo k objektu Izuma in novi računalniški center pridobili tudi evropska sredstva. Takrat smo načrtovali povečanje števila zaposlenih s 110 na 150 v 5–10 letih, a se je po letu 2011 trend zaposlovanja spremenil. V letnem poročilu o delu Izuma za leto 2017 lahko preberemo: *"Tendenco postopnega zmanjševanja števila zaposlenih v javnem sektorju je Izum že pred petimi leti začel drastično uveljavljati (skoraj za 4 %). Na dan 31. 12. 2012 je imel Izum redno zaposlenih 117 sodelavcev (ob "dovoljeni kvoti" 118 zaposlitev), na dan 31. 12. 2017 pa le še 112. Zaradi ukrepov na področju zaposlovanja, ki smo jim sledili, je bila ogrožena realizacija vseh zamišljenih nalog v načrtovanem obsegu. Z nekaterimi internimi ukrepi smo vse prioritete naloge sicer izvedli, pri nekaterih pa je prišlo do zakasnitve."*

Podobno obrazložitev lahko najdemo tudi v *Letnem programu dela* Izuma za leto 2018.

Tudi v letih pred 2011 so veljale vladne omejitve glede zaposlovanja, a je **Ministrstvo za javno upravedno** sprejelo moje argumente za potrebno povečanje števila zaposlenih v Izumu. Po mojem odhodu s funkcije direktorja Izuma zaradi podcenjevalnega odnosa takratnega **Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo** do Izuma se je novo vodstvo Izuma žal sprijaznilo z birokratskimi razlogi za zmanjšanje števila zaposlenih.

Drug problem so plače v Izumu zaposlenih javnih uslužbencev. Na vseh drugih področjih informatike v javni upravi zahtevnejše računalniške aplikacije razvijajo zunanji izvajalci, ki niso odvisni od **omejitev**, ki veljajo za javne zavode (administrativno omejevanje zaposlovanja in nezmožnost ustreznega nagrajevanja inovativnih in visokoproduktivnih sodelavcev). Večino sodelavcev Izuma je v preteklosti vodil entuziazem in smo se zato nekateri tudi odpovedali akademskim karieram in izzivom privatnega sektorja. Za motivacijo zaposlenih smo skrbeli s spodbudnimi pogoji dela in selektivnim nagrajevanjem uspešnosti zaposlenih (tudi več kot 1:10), za kar ima Izum na razpolago presežke prihodkov nad odhodki iz tržne dejavnosti zunaj Slovenije. Tudi lani decembra so zaposleni dobili nagrado iz tega vira, vendar vsi v enaki višini 300 evrov bruto. Spodbudna uravnilovka!

Na nujno spremembo statusa Izuma in ureditev problema plač zaposlenih sem večkrat opozoril pristojno ministrstvo, a odziva ni bilo. Ne vem, kaj se mora še zgoditi, da bo slovenska vlada prepoznala specifičnost dejavnosti Izuma, ki ni primerljiva z dejavnostjo nobenega drugega zavoda v Sloveniji.

Leta 2011 smo podpisali pismo o nameri strateškega partnerstva z neprofitno organizacijo **OCLC**, ki med drugim vodi svetovni knjižnični katalog **WorldCat** in s katero bi lahko združili moči pri zadovoljevanju potreb uporabnikov v Sloveniji in v širši regiji, a se zastavljeni cilji zaradi pasivnosti in nekaterih zgrešenih odločitev vodstva Izuma ne uresničujejo. Odkar je Izum ostal brez glavnega eksperta za **Oracle**, vodstvo instituta zanj ne najde nadomestila. Spomladi je iz Izuma odšel na boljše plačano delovno mesto eden od mlajših informatikov, drugi pa odhaja konec septembra. Objavljen razpis za odprto delovno mesto je bil neuspešen. V naslednjih letih se bo upokojilo še nekaj ključnih ljudi.

Zadnja novica: Iz Izuma 1. oktobra odhaja tudi vodja razvoja aplikacij Cobiss!

Negotova usoda projekta COBISS.net

Sporazum o vzpostavitvi mreže Cobiss.net in prostem pretoku bibliografskih zapisov, ki se kreirajo v avtonomnih knjižničnih informacijskih sistemih **Bosne in Hercegovine, Črne gore, Makedonije, Slovenije in Srbije**, je bil podpisan leta 2003, kasneje pa sta se mu pridružili še **Bolgarija** in skupina knjižnic v **Albaniji**. V sodelujočih državah je bilo v preteklih letih ali pa je še prisotnih več ponudnikov računalniških aplikacij za avtomatizacijo knjižničnega poslovanja, a je Izum z izvirno organizacijsko arhitekturo sistema Cobiss in mreže Cobiss.net ter z mednarodno razvojno pomočjo sodelujočim knjižnicam v nekaterih državah uspel prevzeti vodilno vlogo. V državah zunaj Slovenije je trenutno v mrežo Cobiss.net vključenih **374 knjižnic**.

Žal se težko pridobljeno zaupanje že sedem let maje. Najprej je leta 2011 direktorje nacionalnih knjižnic presenetil moj protestni odstop s funkcije direktorja Izuma ter kasnejši odstop še sedmih članov širšega vodstva Izuma, ker Upravni odbor Izuma ni podprl poziva slovenski vladi, da odpravi razloge za moj odstop, kar je bil moj pogoj za nadaljnje opravljanje funkcije direktorja Izuma. V pismu trem ministrstvom **Vlade Republike Slovenije** so takrat direktorji nacionalnih knjižnic Srbije, Makedonije, Črne gore in Bolgarije med drugim zapisali: " ... ne moremo verjeti, da se to lahko zgodi v državni instituciji, od katere sta danes odvisna funkcioniranje in nadaljnji razvoj nacionalnih knjižničnih informacijskih sistemov v šestih državah. Izražamo našo zaskrbljenost, ker je bil temelj naših dosedanjih odnosov z Izumom zaupanje v vodstvo Izuma "

V naslednjih letih sem se kot zunanji sodelavec Izuma in koordinator projekta Cobiss.net še naprej prizadeval, da bi slovenska vlada spremenila odnos do Izuma in projekta Cobiss.net, a je ustrezno podporo vlada zagotovila le projektu "*Dozidava k objektu IZUM in energetska sanacija obstoječega objekta*".

Širitev mreže Cobiss.net je skoraj izključno odvisna od mednarodne razvojne pomoči. Leta 2014 je bila iz nerazumljivih razlogov prekinjena vsakoletna finančna podpora širitvi mreže Cobiss.net v okviru mednarodnega razvojnega sodelovanja Republike Slovenije. Posledica tega je bil preklic razpisanega podiplomskega študija bibliotekarstva na **Univerzi v Skadru** po programu **Univerze v Ljubljani**. Ker v Albaniji in na **Kosovu** nimajo organiziranega študija bibliotekarstva, je tako v knjižnicah na Kosovu še vedno le 10 knjižničarjev z univerzitetno bibliotekarsko izobrazbo, medtem ko jih je v slovenskih knjižnicah preko 600.

Leta 2015 je bila zapravljena tudi možnost pridobitve 10 milijonov evropskih sredstev za projekt "*Podpora razvoju nacionalnih knjižničnih informacijskih sistemov držav Zahodnega Balkana in njihovi integraciji v skupni izobraževalni, raziskovalni in kulturni prostor EU*" v obdobju 2016–2018, ker Slovenija tega ni bila pripravljena predlagati ciljnim državam. Na pobudo pristojnih direktoriatov **Evropske komisije** je bil leta 2016 navedeni projekt pripravljen pod svoje okrilje prevzeti **Unesco**, a je tudi v tem primeru izostala politična podpora Slovenije.

Za razvojno pomoč knjižnicam v ciljnih državah Izum sicer vsako leto nameni nekaj finančnih sredstev od presežka prihodkov nad odhodki iz tržne dejavnosti, a s tem lahko le blaži posledice številnih blokad projekta s strani slovenske vlade. Ob vsem tem nas naši partnerji v državah **Zahodnega Balkana** že nekaj zadnjih let opozarjajo na dvome o upravičenosti sodelovanja z Izumom, ki se ob aktivnostih ponudnikov alternativnih računalniških aplikacij za knjižnično poslovanje stopnjujejo tako v strokovnih kot v političnih krogih. O tem nazorno priča tudi predstavitev nove verzije "*knjižničnega informacijskega sistema*" **Bisis 5** v **Novem Sadu** 1. junija 2018. Cobiss in Bisis seveda nista primerljiva. V prvem primeru gre za integriran knjižnični informacijski sistem sodelujočih knjižnic z vzajemno katalogizacijo in združenim vodenjem knjižničnih katalogov in bibliografij, v drugem primeru pa le za programsko opremo za avtomatizacijo knjižničnega poslovanja z omejenimi funkcijami. V sistem **Cobiss.SR** je trenutno v Srbiji vključenih 195 knjižnic, programsko opremo Bisis pa uporablja 52 knjižnic.

Srbski minister za kulturo in informiranje je na navedeni predstavitvi sistema Bisis 5 med drugim povedal: "*Pričakujemo, da v obdobju pred nami tudi druge knjižnice implementirajo to programsko opremo. Bistvo je, da mora Srbija za vsako ceno razvijati svojo visoko tehnologijo in potenciale na področju digitalizacije in visoko strokovnih področjih.*" Mnenja o tem so v knjižničarskih krogih v Srbiji sicer deljena, a mnenje ministra ni nepomembno.

Ko je naš minister za kulturo **Anton Peršak** lani v **Beogradu** podpisal *Programa sodelovanja med Ministrstvom za kulturo Republike Slovenije in Ministrstvom za kulturo in informiranje Republike Srbije za obdobje 2017-2021*, sem ga opozoril na zamujeno priložnost za politični dogovor o podpori financiranju širitve mreže Cobiss.net iz evropskih sredstev. Da je za uspešen izvoz slovenskega znanja v okviru projekta Cobiss.net treba zagotoviti tudi politično medresorsko koordinacijo, sem večkrat opozoril predsednika vlade in za to pristojne ministre, a so doslej zavrnil ali ignorirali vse moje predloge za rešitev problema.

Pogubno upravljanje in vodenje Izuma

Problematiko Izuma in projekta Cobiss.net sem v začetku aprila 2018 predstavil na spletni strani **www.tomazseljak.si**, na kateri so dostopni tudi predhodno objavljeni članki in nekateri drugi relevantni dokumenti. Pogubno upravljanje in vodenje Izuma je opisano v posebnem sestavku. Ključni problem je strokovna nekompetentnost in politična pokorščina večine članov upravnega odbora Izuma.

Po sporazumu med Republiko Slovenijo in Unescov regionalni center za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti iz leta 2012 bi morala naša vlada spremeniti sestavo organa upravljanja Izuma tako, da bi bila v njem zastopana tudi predstavnik generalnega direktorja Unesca in predstavnik Sveta Cobiss.net. To pa Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport vztrajno ignorira. Neodvisni člani Upravnega odbora Izuma očitno niso zaželeni.

Upravni odbor Izuma lani za novega direktorja ni izbral daleč najbolj strokovno kompetentnega kandidata z ustreznimi referencami, temveč je izbral dr. Aleša Bošnjaka, ki za opravljanje navedene funkcije nima potrebnih kompetenc. Pred imenovanjem na direktorsko funkcijo je povedal, da ga plača ne zanima, da pa želi biti direktor in bo za to naredil vse, kar mu bosta naložila pristojno ministrstvo in Upravni odbor Izuma. Izkazana politična pokorščina se mu je obrestovala.

Samozaščitni ukrepi

Februarja 2017 je bil v *Večeru* objavljen moj članek z naslovom *Izum in Cobiss.net brez perspektive?*. Obvestilo o objavljenem članku sem med drugim poslal tudi članom Upravnega odbora Izuma z namenom, da spodbudim razpravo o aktualni problematiki. Slednji se je odzval z ugotovitvijo, da je nedopustno, da člane upravnega odbora obremenjujem z obvestili iz e-naslava **tomaz.seljak@izum.si**, in zadalžil direktorja Izuma, da mi takoj onemogoči uporabo navedenega e-naslava in uporabo pisarne v Izumu, kar se je nato tudi zgodilo.

Predstavnik zaposlenih v Upravnem odboru Izuma je po objavi spletne strani www.tomazseljak.si (aprila 2018) sklical zbor zaposlenih ter s pomočjo nekaterih sodelavcev brez opredelitve do konkretni navedb izsilil ugotovitveni sklep, da je pisanje na navedeni spletni strani za Izum kot institucijo škodljivo, za zaposlene v Izumu pa žaljivo, zato se od tega ograjujejo. Razkritje škodljivega ravnanja vpletenih v zgodbo pa ne more biti ne žaljivo za zaposlene in ne škodljivo za institucijo. Dr. Aleš Bošnjak je v intervjuju za *Večer* pojasnil, da je zbor delavcev soglasno zavrnil moje očitke glede izbire direktorja, a o tem na zboru ni bilo govora.

Zanimiv je tudi zadnji samozaščitni ukrep Izuma. Pred kratkim sem ugotovil, da e-pošta, ki mi je poslana iz katerega koli e-naslava **x.y@izum.si** ne prispe na moj e-naslov **tomaz.seljak@gmail.com**, pošiljatelj pa ne dobi obvestila, da naslovníku pošte ni bilo mogoče dostaviti. V nasprotni smeri ni problema in naslovník prejme mojo pošto. Gre najmanj za nezaslišano in sramotno ravnanje odgovornih za to, če ne tudi za nezakonit nadzor zasebne elektronske pošte zaposlenih v Izumu.

Na spletni strani www.tomazseljak.si sem zaposlenim v Izumu zaželel in priporočil manj apatije in več zavzetosti za ustrežnejše vrednotenje statusa Izuma in rezultatov dela zaposlenih, a nekateri tega niso razumeli. Morda pa je že večina s stanjem zadovoljna, ker ima Izum monopolni položaj, mesečna plača je zagotovljena, zahteve vodstva po produktivnosti niso (pre)visoke, za dolgoročno usodo Izuma pa se zaposleni ne čutijo odgovorne, ker na upravljanje in strateško vodenje nimajo vpliva. Strah pred sankcijami pa apatijo le še povečuje.

Tomaz Seljak je dolgoletni direktor in soustanovitelj Inštituta za informacijske znanosti (Izum) v Mariboru.